

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 271

Parasjat Mikeets

30 Kislev 5769
26/27 december 2008

Sjabbat Chanoeka

Overzicht Mikeets (Genesis 41:1-44:17)

Het is twee jaar later. Par'o heeft gedroomd. Hij is ontevreden met de pogingen van zijn raadgevers om de dromen te verklaren. De opperschenker van Par'o herinnert zich hoe Joséf zijn droom nauwkeurig verklaard heeft in de gevangenis en vertelt dat aan Par'o. Josef wordt uit de gevangenis gehaald en voor Par'o geleid. Hij verklaart dat er spoedig zeven jaren van overvloed zullen komen, gevolgd door zeven jaren van hongersnood. Hij raadt Par'o aan een wijs man aan te stellen die het graan in de jaren van overvloed zal opslaan, ter voorbereiding van de hongersnood. Par'o stelt Josef aan als onderkoning om op de uitvoering van dit project toe te zien. Par'o geeft Josef een Egyptische naam, Tsafnat Paneach, en geeft hem Osnat, de dochter van zijn voormalige meester tot vrouw. Egypte wordt het graanpakhuis van de wereld. Josef krijgt twee zonen, Menasje en Efraïm. Ja'akov zendt zijn zonen naar Egypte om voedsel te kopen, want ook in Kena'an is hongersnood. De broers worden naar Josef gebracht en zij buigen voor hem. Josef herkent hen, maar zij herkennen hem niet. Denkend aan zijn dromen speelt Josef de rol van een Egyptische heerser en reageert hard, en beschuldigt hen van spionage. Josef verkoopt hen voedsel, maar houdt Sjim'on gegijzeld, totdat zijn broers Benjamin gebracht hebben als bewijs van hun eerlijkheid. Josef geeft zijn dienaren de opdracht het geld voor de aankoop van het voedsel terug te doen in hun tassen. Op de terugweg ontdekken zij het geld en hun hart zinkt in hun schoenen. Zij keren terug naar Ja'akov en vertellen hem alles. Ja'akov weigert Benjamin naar Egypte te laten gaan, maar wanneer de hongersnood ondraaglijk wordt, stemt hij toe. Jehoeda garandeert Benjamins veiligheid en de broers gaan naar Egypte. Josef verwelkomt de broers uitgebreid als belangrijke gasten. Wanneer hij Benjamin terugziet, rent hij de kamer uit en huilt. Josef geeft zijn dienaren de opdracht het geld voor de aankoop van het voedsel weer terug te doen in de zakken en de wijnbeker, waaruit hij gedronken heeft, in de zak van Benjamin te doen. Wanneer de wijnbeker ontdekt wordt, eist Josef dat Benjamin voor straf zijn slaaf wordt. Jehoeda tracht tussenbeide te komen en biedt zichzelf aan in plaats van Benjamin, maar Josef weigert.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

Haftara Parasjat Sjabbat Chanoeka (Zecharja 2 - 4:7)

De Haftara bestaat uit drie delen. Het begin geeft de toekomstige verlossing weer. *Sefer Gewoel Benjamin* legt uit dat de Haftara hiermee begint om uit te leggen waarom de overwinning van de Chasjmoneeërs slechts tijdelijk was. Hij werd gebracht door menselijke inspanning, en daarom volgde er later nieuwe onderdrukking. Maar de toekomstige verlossing, voorspelt de profeet, zal eeuwig duren, want die zal door de Almachtige Zelf gebracht worden.

Het middelste deel gaat over Zecharja's visioen van de „vuile kleren” van Jehosjoea, de *Kohen Gadol*, die hij draagt als hij staat voor het Hemelse gerecht. Abarbanel vindt ook hier een aanknopingspunt met Chanoeka. De Chasjmoneeërs waren van de stam Levi, nakomelingen van de Hoge Priester Jehosjoea. Zij zondigden door zichzelf tot koning uit te roepen, want de mantel van het koningschap is het prerogatief van de stam Jehoeda en geen andere stam mag dat usurperen. De *Kohen Gadol* Jehosjoea droeg „vuile kleren” omdat het Hemelse Gerechtshof hem verantwoordelijk stelde voor de zonde van zijn nakomelingen, die illegaal de troon veroverden. Uiteindelijk zou de hele familie van Chasjmoneeërs hiervoor worden uitgeroeid.

Het laatste deel heeft heel duidelijk verband met Chanoeka. De Profeet Zecharja profeteert over de gouden *menora* van het *Beit HaMikdasj*. Dat was dezelfde menora van het wonder van Chanoeka, toen een kleine hoeveelheid olie voldoende was om het licht acht dagen brandend te houden. Zecharja ziet de olie op wonderbaarlijke wijze uit zichzelf in de menora vloeien. Hem wordt de betekenis daarvan verteld: het succes dat het Joodse volk heeft komt „niet door macht, noch door kracht, maar door Mijn geest, zegt Hasjem Tsewaot.” De heldhaftige strijd van de Chasjmoneeërs was voor de overleving van Tora. Zij werden door de Hemel geholpen, zodat de „sterken werden overgeleverd in de handen van de zwakken.”

Inzicht in de parasja en Chanoeka

Daar Parasjat Mikeets bijna altijd, en ook dit jaar, gelezen wordt op Chanoeka, beginnen we met iets over Chanoeka:

BNEI VINA

In het vijfde couplet van Ma'oz Tsoer, dat over Chanoeka zelf gaat, zingen we over de overwinning op de Grieken, de Jewaniem (eigenlijk de Syriërs die echter de Hellenistische levenswijze hadden aangenomen) en over het wonder van het kruikje olie. Wij sluiten dat couplet af met lof aan de Geleerden, „die *bina* [diep begrip] hadden [voor de situatie] en acht dagen van zang en gejubel vastlegden.”

Wanneer wij kijken naar de manier waarop Chazal bepaalde aspecten van Chanoeka (en Poeriem) vorm gaven, dan kunnen we de BINA die zij bezaten, aan het werk zien.

Hun keuze van acht dagen Chanoeka was niet alleen maar omdat het acht dagen kostte om nieuwe, reine olie te maken, zodat het wonder acht dagen duurde. Het begrip van acht dagen (en het getal van acht in het algemeen) heeft een belangrijke betekenis in het Jodendom en voor het Joodse volk: we leven in deze wereld en maken deel uit van de natuur, maar we hebben een spiritueel doel en de ambitie om ons leven te heiligen door ons te houden aan de mitswot en boven de natuur uit te rijzen. Tora zegt dat. Brit Mila zegt dat. En de overwinning van de weinigen over de velen en van het volk van Tora over de spotters vertelt dat ook.

Chazal hechte veel waarde aan *pirsoemei Nisa* – de het publiceren van het wonder, omdat de Grieken diegenen van ons die trouw bleven aan Tora en mitswot dwongen om onder te duiken, en diegenen van ons, die voor het Hellenisme gekozen hadden, ontdeden zij van Tora en Mitswot.

Wanneer we de lichtjes van Chanoeka aansteken en de daarbij behorende berachot zeggen op de juiste tijd en plaats die de voorkeur genieten, dan maken we daarmee een luide en duidelijke verklaring, nog meer dan wat we doen op de *seideravond* met de matsa en maror in onze hand, niet alleen dat Hier een Groot Wonder plaats vond, maar dat het Joodse Volk en Jodendom leeft!

MIKEETS – aan het eind

In de eerste *pasoek* van onze parasja zegt Par'o:

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָיָה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר

hetgeen in het algemeen vertaald wordt met: „En het was aan het eind van twee volle jaren dat Par'o een droom had en daar stond hij bij de rivier.”

Maar dat staat er niet. Er staat letterlijk: „En het was aan het eind van twee jaar vol dagen, en Par'o staat [tegenwoordige tijd] boven de rivier.” *Al haje'or* betekent niet *bij* de rivier, maar *boven* de rivier.

Rasji verklaart dat met het woord ‘rivier’ hier de Nijl bedoeld word, omdat dit de belangrijkste rivier in heel Egypte is, die heel het land water geeft, omdat Egypte weinig regen krijgt.

De Midrasj Tanchoema wijst erop dat Par'o en de Egyptenaren de rivier de Nijl als een god beschouwen. Echter, Par'o beschouwt zichzelf ook als een god en hij meent dat hij boven de afgod Nijl staat. Par'o's droom is een afspiegeling van zijn geheime gevoelens van arrogantie, zoals de Profeet Jechezkel (29:3) ons onthult: *Aldus zegt Hasjem, G-d: Ik daag je uit, Par'o, koning van Egypte, grote krokodil... ik zal een zwaard over je brengen en je afsnijden van mens en dier. Het land Egypte zal verwoest en verlaten zijn, en ze zullen weten dat Ik G-d ben, want hij zei: „Mijn Nijl is van mij en ik heb hem gemaakt.”* Daarom zegt hij: „ik sta boven de Nijl.” In de tegenwoordige tijd, in plaats van in de verleden tijd, zoals men zou verwachten, want als je wakker wordt, heb je gedroomd en droom je niet meer. Maar Par'o herinnert zijn onderdanen, tegen wie hij zijn droom vertelt, aan zijn majesteit

Echter, als Par'o zijn droom aan Joseef vertelt, corrigeert hij dat en zegt: „In mijn droom sta ik aan de oever van de rivier.” Hij heeft namelijk zojuist van Joseef gehoord dat het G-d is Die de droom zal verklaren. Mogelijk dat daarom Par'o wat inbindt en wat minder hoog van de toren blaast.

TSAFNAT PANEACH

„En Par'o noemde Joseef ‘Tsafnat Paneach’ ” (*Bereisjet* 41:45).

Wat betekent die naam ‘Tsafnat Paneach’ en waarom noemde Par'o hem zo?

Rasji verklaart, in navolging van Onkelos: Tsafnat Paneach betekent ‘hij die de verborgen dingen ontcijfert.’ Maar het woord ‘paneach’ komt nergens anders voor in de Tanach. [Tsafnat zou dan komen van het woord

tsafon – dan ‘verborgen’ betekent. Wij gebruiken het in het modern Hebreeuws voor ‘het noorden’, waar de zon verborgen is. En een *paneach* is in modern Hebreeuws iemand die codes ontcijfert. Dus de naar Tsafnat Paneach duidt dan op Joseefs capaciteit om de verborgen betekenis van dromen te kunnen verklaren.]

Ibn Ezra verklaart: Als dit een Egyptische naam is, dan begrijpen we er de betekenis niet van. En als het de vertaling van zijn Hebreeuwse naam in de Egyptische taal is, dan weten we niet wat zijn Egyptische naam was.

Ramban schrijft: Het is mogelijk dat Par’o aan Joseef vroeg wat een respectabele naam voor hem zou zijn in zijn eigen taal, of misschien was hij bekend met de taal van Kena’an, want dat lag dicht bij Egypte. Ook de dochter van Par’o gaf Mosjé een Hebreeuwse naam, zoals er geschreven staat (*Sjemot* 2:10): *Ze noemde hem Mosjé, want ze zei: „Ik heb hem immers uit het water gehaald – MeSJitiHoe”* [MoSJeH].

Rasjbam zegt: Het was de gewoonte in Egypte om iemand een passende naam te geven wanneer hij een hoge positie kreeg. Zo ook zien we dat Mosjé Hosjea bin Noen ‘Jehosjoea’ noemde (*Bamidbar* 13:16), toen hij Mosjé’s assistent werd.

Terwijl *Rasji* de naam Tsafnat Paneach verklaart, vermijdt hij te spreken over twee andere problemen, die door andere commentatoren behandeld worden: was het een Hebreeuwse naam, zoals *Ramban* suggereert, of was het de vertaling van Tora in het Hebreeuws van zijn Egyptische naam, zoals *Ibn Ezra* zich afvraagt?

En waarom gaf Par’o Joseef een andere naam? Accepteerde *Rasji* de verklaring van de *Rasjbam*, dat het de gewoonte was om iemand die een belangrijke functie kreeg, een andere naam te geven?

Rasji houdt zich in zijn verklaringen in het algemeen aan de eenvoudige betekenis van de tekst en dingen die voor iedereen duidelijk zijn, verklaart hij niet. Hij ging ervan uit dat de lezer de woorden: „En Par’o noemde Joseef Tsafnat Paneach” letterlijk zou opvatten, dus dat dit de naam was waarbij Par’o Joseef noemde, en geen vertaling naar het Hebreeuws. Daarom vond hij het niet nodig dit nader te verklaren.

En *Rasji* vond het onnodig om te verklaren waarom Par’o Joseef een andere naam gaf, want het komt wel meer voor in de Tenach, dat niet-Joden namen aannemen, die gebaseerd zijn op Hebreeuwse woorden, zoals ‘Bavel’ (Babylonië) dat afkomstig zou zijn van het Hebreeuwse woord *lebalbeel* – verwarren (G-d verwarde daar de taal). Zo ook *Avimelech*, een niet-Joodse koning, met een Hebreeuwse naam – *Avi* [mijn vader] *melech* [is koning].

En de verklaring waarom Par’o Joseef een andere naam gaf, zou kunnen zijn dat de wijnschenker tegen Par’o zich nogal laatdunkend over Joseef uitliet: „*na’ar ivrie, èved*” – een jonge dwaas, een vreemdeling, een slaaf.” Par’o had de wijsheid van Joseef ontdekt en wilde dat zijn naam dat tot uitdrukking zou brengen, zodat men hem aan zijn naam zou herkennen.

[Volgens Egyptologen zou ‘Tsafnat Paneach’ betekenen: ‘die ons van voedsel voorziet.’]

DE BESNIJDENIS VAN DE EGYPTENAREN

„En toen het hele land Egypte de honger ging voelen en het volk bij Par’o om brood smeekte, zei Par’o tegen heel Egypte: ‘Ga naar Joseef en doe wat hij jullie zegt.’ ”

Rasji – Joseef vertelde hen dat zij zich moesten besnijden (*Ber.Rabba* 91:5). Toen zij bij Par’o kwamen en zeiden: „Dit is wat hij tegen ons gezegd heeft,” antwoordde Par’o: „Waarom hebben jullie dan geen graan bewaard? Heeft hij jullie niet aangekondigd dat er jaren van hongersnood zouden komen?”

Zij antwoordden: „We hebben een heleboel bewaard, maar het is weggerot.”

Daarop antwoordde Par’o hen: „In dat geval moeten jullie alles doen wat hij jullie zegt. Hij heeft al een decreet gegeven voor het graan, dat het zal rotten. Mogelijk geeft hij nu een decreet voor ons, dat we zullen sterven!”

Klie Jakar – Waarom vertelde Joseef de Egyptenaren dat zij zich moesten besnijden? Omdat onbesneden in Tora een ‘schaamte’ [*cherpa*] genoemd wordt, een woord dat in *Jechezkel* (36:30) gebruikt wordt voor hongersnood. Dus Joseef suggereerde dat door de besnijdenis de hongersnood zou verdwijnen. [Er staat in *Jechezkel* 36:30: *cherpat ra’av* – hetgeen vertaald wordt met ‘de schaamte van de hongersnood.]

Jefa Toar – Daar onbesneden mensen de neiging hebben om besneden mensen te bespotten, dwong Joseef de Egyptenaren zich te besnijden, zodat zij niet de spot zouden drijven met Joden.

Eets Joseef – Joseef voorzag door profetie dat het Joodse volk in Egyptische ballingschap zou gaan. Daarom trachtte hij te verzekeren dat de Egyptenaren besneden zouden zijn, opdat het Joodse volk de mitswa van de

besnijdenis niet zou verwaarlozen, ten gevolge van de assimilatie.

Maskiel leDavid – Ook al dwong Joseef de Egyptenaren zich te besnijden, hij hoopte dat zij later dit zouden gaan doen om de mitswa uit te voeren. Een andere verklaring: Joseef vreesde dat de Egyptenaren hem uit zijn macht zouden zetten, omdat hij besneden was en een andere godsdienst had. Dat was ook een reden. Of misschien was het een poging om een verholde boodschap aan zijn vader te sturen dat hij nog leefde, want wanneer Ja'akov zou horen dat de bestuurder van Egypte het volk gedwongen had zich te besnijden, zou hij begrijpen dat dit Joseef moest zijn.

Lubavitcher Rebbe – Een eenvoudige verklaring kan zijn dat G-d Avraham opdroeg zich en „allen die in je huis zijn en die je met je geld gekocht hebt” te besnijden. Dat wil zeggen, al die mensen die onder Avrahams controle stonden. Joseef was de heerser over heel Egypte en de Egyptenaren stonden onder zijn controle en daarom was hij verplicht hen zich te laten besnijden. Dit verklaart waarom *Rasji* schrijft dat Joseef hen vertelde dat zij zich moesten besnijden. Hiermee suggereert hij dat hij dat regelmatig deed en niet dat hij hen *gebood* zich te besnijden, want dat zou iets nieuws zijn. Echter, hij gebood hen niet plotseling zich te besnijden, maar hij had hen dit reeds vele jaren lang verteld te doen, om de halachische verplichting te vervullen. En de reden dat Par'o nu zei dat het volk alles moest doen wat Joseef zei, was omdat Joseef getoond had over bovennatuurlijke machten te beschikken, door het graan, dat de mensen privé hadden opgeslagen, te vervloeken, waardoor het rotte (zie *Rasji*) en Par'o was bang voor Joseef. Maar hij kon dat moeilijk aan het volk vertellen, want dan zouden zij geen vertrouwen meer in Par'o hebben. Daarom vroeg hij hun: „Waarom hebben jullie geen graan opgeslagen?” En toen zij antwoordden dat zij dat wel gedaan hadden, maar dat het allemaal verrot was, begrepen zij zelf de bovennatuurlijke macht van Joseef.

[Gebaseerd op *Likoetei Sichot*, deel 10]

HET IS ONZE SCHULD

Zij zeiden tegen elkaar: „Maar het is onze schuld aan onze broer, omdat wij zijn ellende zagen, toen hij ons om genade smeekte, en wij niet naar hem luisterden. Daarom overkomt ons deze ellende. Re'oeveen antwoordde: „Heb ik jullie niet gewaarschuwd, toen ik zei: ‘zondig niet tegen de knaap’? Maar jullie luisterden niet. Daarom wordt nu zijn bloed opgeëist.” (Bereisjiet 42:21-22)

Waarom zeiden de broers dat het hun eigen schuld was?

Ralbag – Net als de broers van Joseef moet iemand altijd iedere straf die hij krijgt, zien als iets dat hij verdiend heeft en dan moet hij zijn eigen gedrag nagaan om te weten te komen welk slecht gedrag de oorzaak van de straf is.

Midrasj Hagadol – Gelukkig zijn de rechtvaardigen, die kwellingen met vreugde accepteren, en verklaren dat alles wat G-d doet, goed en rechtvaardig is.

Sforno – De broers waren er nog steeds van overtuigd dat zij goed gehandeld hadden door te pogen Joseef te doden, omdat zij geloofden dat zij het halachische principe volgden, dat als iemand komt om jou te doden, je hem eerst moet proberen te doden uit zelfverdediging (*Sanhedrin* 72b). Maar zij hadden er spijt van dat zij wreed voor hem waren geweest, en niet hadden geluisterd naar zijn hulpgeroep. Zij begrepen dat zij nu wreed werden behandeld als straf voor hun wrede gedrag tegen Joseef.

Radak – De reactie van de broers van Joseef leert ons dat wanneer iemand slechte dingen overkomen, hij bij zichzelf moet onderzoeken wat hij voor verkeerd gedaan heeft, en dan moet hij berouw tonen en tot inkeer komen en Hasjem om vergiffenis vragen.

De Lubavitcher Rebbe – *Ralbag*, *Midrasj Hagadol* en *Sforno* beschouwen de reactie van de broers ‘het is onze eigen schuld’ niet meer dan een erkenning van schuld. Re'oeveen waarschuwde zijn broers daarom, dat erkenning van schuld niet voldoende was, maar dat zij berouw moesten tonen. Maar waarom Re'oeveens zelfgenoegzame reactie: „Ik had het toch gezegd?”

Echter, het is zoals de *Radak* schrijft, dat de broers al berouw toonden, maar Re'oeveen had de indruk dat zij alleen maar spijt hadden van hun handelen omdat zij zich nu in het nauw gedreven bevonden, niet dat zij oprecht met zuivere motieven berouw hadden en inzagen dat zij verkeerd gehandeld hadden. Daarom herinnerde Re'oeveen zijn broers eraan, dat hij hen gewaarschuwd had niet de hand aan Joseef te slaan. Hij vertelde hen daarmee dat het onvoldoende was om spijt te hebben van hun wreed gedrag, alleen omdat zij nu zelf in moeilijkheden verkeerden. Echter, zij moesten oprecht berouw hebben en inzien dat het verkeerd was wat zij gedaan hadden.

(Gebaseerd op *Likoetei Sichot*, deel 30)

Dus het is niet voldoende om spijt te hebben van iets dat we gedaan hebben en waarvoor we nu straf krijgen, maar we moeten inzien dat het verkeerd was, wat we gedaan hebben. Alleen dat is *tesjoeva*.

JOSEEF EN BINJAMIN VERENIGD

Nu haastte Joseef zich, want de gevoelens voor zijn broer laaiden in hem op (*Bereisjiet 43:30*)

Rasji – Joseef vroeg hem: „Heb je een broer van moeders kant?” Hierop antwoordde hij hem: „Ik had een broer, maar ik weet niet waar hij is.”

Nu vroeg Joseef: „Heb je kinderen?”

Hierop antwoordde hij: „Ik heb er tien.”

En Joseef vroeg weer: „Hoe heten zij?”

Hierop antwoordde hij: Bèla, Bècher, enz. [hij noemde alle tien namen, zie *Ber.* 46:21].

Nu vroeg Joseef: „Wat betekenen die namen?”

Hierop antwoordde hij: „Al die namen zijn gegeven naar aanleiding van mijn broer en de ongelukken die hem zijn overkomen: Bèla komt van *Bala* – verslinden – omdat hij verslonden werd door de volken; Bècher komt van *Bechor* – eerstgeborene – want hij was de eerstgeborene van mijn moeder. Mijn derde zoon heet Asjbeel, dat komt van *Sjevao Eel* – G-d houdt hem gevangen. Mijn vierde zoon heet Géra, omdat hij zich als een *Geer* – vreemdeling – ophoudt in een vreemd land. Mijn vijfde zoon heet Na’aman, omdat hij mij zeer lief – *Na’iem* – was. Mijn zesde zoon werd Eechie en mijn zevende zoon werd Warosj genoemd, want hij was mijn broer – *Achie* – en mijn hoofd – *WaRosjie*. Mijn achtste zoon heet Moepiem want hij leerde uit de mond – *MiPie* – van mijn vader. Mijn negende zoon heet Choepiem, want mijn broer heeft nooit mijn *Choepa* – huwelijksbaldakijn – gezien, noch zag ik ooit zijn *Choepa*. En de tiende zoon heet Ard, want hij daalde af – *Jarad* – tussen de volken. (Dit staat zo beschreven in traktaat Sota 36b). Onmiddellijk na deze uiteenzetting laaide Joseefs emoties voor zijn broer op.

Waarom haalt *Rasji* deze hele discussie tussen Joseef en Benjamin aan uit de Talmoed? Wat is het belang van de betekenis van de namen om te begrijpen waarom Joseef in huilen uitbarstte?

Wat *Rasji* stoorde, was het plotseling oplaaien van Joseefs emoties in vers 30, in plaats van in vers 29, wanneer hij voor het eerst met Benjamin geconfronteerd werd. Daar vraagt hij eerst kalm: „Is dit jullie jongste broer?” waarna hij verder gaat en zegt: „Moge G-d je genadig zijn, mijn zoon.” Pas daarna barst hij in huilen uit.

Rasji concludeert dat Joseef in het algemeen heel goed in staat was zijn emoties te beheersen. Maar hier moest iets bijzonders gebeurd zijn, waardoor hij zijn beheersing verloor. *Rasji* concludeert dat dit de emotionele uitbarsting van Joseef was in het vorige vers: „Moge G-d je genadig zijn, mijn zoon.” Ja’akov zei tegen Esav: „Dit zijn de kinderen, waarmee G-d uw dienaar genadig is geweest.” Daarom concludeerde *Rasji* dat ook Joseef het had over Binjamins kinderen en dat Benjamin zojuist al die namen met hun verklaringen had opgenoemd.

Maar waarom vermeldt *Rasji* dit zo uitgebreid? Hij had er toch ook een verkorte versie van kunnen maken?

Het antwoord is dat we al eerder gezien hadden welk een geweldige controle Joseef over zijn gevoelens had en dat pas na deze uitgebreide verklaring van de kant van Benjamin over zijn zonen Joseef emotioneel ineens stortte. Daarom vermeldt *Rasji* het hele verhaal, om ons te laten weten hoe buitengewoon aandoenlijk dat moment moet zijn geweest. (*Gebaseerd op Likoetei Sichot 15*)

Spirituele boodschap van Rabbi Shlomo

Het zag er hetzelfde uit, het rook hetzelfde en het smaakte hetzelfde. Er was niets in dat kleine kruikje olie, dat het op enige manier onderscheidde van andere zuivere, maagdelijke olijfolie. Het enige verschil was het zegel van de Hogepriester, hetgeen bewees dat het ritueel rein was.

Waarom wilden de Joden per se in een realiteit leven die niemand kon zien en die niet empirisch bewijsbaar was? Breng bewijs waaruit duidelijk blijkt dat de ‘reine’ olie inderdaad meer verfijnd of superieur is aan de ‘verontreinigde olie’, dan zullen we jullie godsdienstig ritueel aanvaarden, zeiden de Grieken. Maar de Joden boden en konden ook geen aards bewijs leveren dat deze olie anders was dan andere olie. Al wat zij hadden was hun vertrouwen in een standaard die zuiver en alleen bestond in de geestelijke wereld.

Maar dat is het nu juist – als Joden komen wij nooit in aanraking met de realiteit van anderen, of die nu modern is of niet. Joods zijn betekent een band met een realiteit die buiten de fysieke zintuigen ligt; een realiteit waarin het verschil tussen zuiver en onzuiver, koosjer en niet-koosjer, Sjabbat en werkdagen vanzelfsprekend en intuïtief is. We kunnen soms proberen het te verklaren, maar de enige manier om deze realiteit aan te raken is door middel van geloof en praktijk. Het wonder van Chanoeka dat we ieder jaar gedenken is een viering van die essentiële band die wij hebben met datgene wat boven de rede uitgaat.

Chanoeka

UIT DE TALMOED – TRAKTAAT SJABBAT 21b/22b

Bamè madlikiem – waarmee steekt men aan?

Het tweede hoofdstuk van Traktaat Sjabbat wordt *Bamè madlikiem* [waarmee steekt men aan] genoemd en houdt zich bezig met de wetten voor het aansteken van de sabbatlichten.

DE MISJNA (op daf 20b) noemt een aantal materiaal-soorten op, waarvan het verboden is de pit voor de olielamp te maken en die niet gebuikt mogen worden als olie voor de Sjabbat-lampen, omdat pitten van dat materiaal niet voldoende de olie kunnen absorberen, en dat die oliën niet goed door de pitten geabsorbeerd worden, waardoor de lamp niet goed blijft branden en gevreesd moet worden dat men zal proberen op Sjabbat de vlam van de lamp bij te stellen, hetgeen verboden is, omdat men dan het verbod op aansteken of doven van het vuur zou kunnen overtreden.

GEMARA (op daf 21b) – Rav Hoena zegt dat al de materialen die de Geleerden verboden hebben voor de Sjabbat-olielamp, ook verboden zijn voor de menora van Chanoeka, zowel op Sjabbat als op werkdagen, want de lamp moet een half uur blijven branden.

Rav Chisda zegt dat het alleen op Sjabbat verboden is om met dat verboden materiaal de Chanoeka-lamp aan te steken, maar dat het op werkdagen wel mag, omdat het niet erg is als de lamp binnen een half uur uitgaat. Maar op Sjabbat bestaat het gevaar dat, als men inferieure pitten of olie gebruikt, men de lamp schuin zal houden, daar men volgens hem bij de Chanoeka-lamp mag lezen

Rav zegt, het mag voor de Chanoekia zowel op Sjabbat als op werkdagen gebruikt worden, want volgens hem hoeft men, als de lamp uitgaat binnen een half uur, hem niet opnieuw aan te steken, en het is ook verboden om erbij te lezen.

De tijd voor het branden van de Chanoekia

Een Baraita leert: De mitswa van de Chanoeka-lichten geldt vanaf zonsondergang totdat de voorbijgangers van de markt terugkomen. Dat wil zeggen binnen die tijd moet men de lamp aansteken. Een andere verklaring: gedurende die tijd moet de lamp branden.

Diverse niveaus van de mitswa van de Chanoekia

De mitswa houdt in dat iedere man voor zijn huishouden iedere avond een licht aansteekt. En wie de mitswa *mehadrin* [mooier] wil doen, steekt iedere avond voor ieder gezinslid een licht aan. En wie het *mehadrin min hamehadrin* [extra mooi] wil doen, daarvan zegt Beit Sjammai dat hij de eerste avond acht kaarsen aansteekt, iedere volgende avond een minder, maar Beit Hillel zegt: de eerste avond steekt hij één kaars aan en ieder volgende avond een meer, om zo de herinnering aan het wonder van het kruikje olie te benadrukken, want bij heilige dingen vermeerderen wij en verminderen wij niet.

De plaats van de Chanoekia

De Rabbijnen hebben geleerd dat het een Mitswa is om de chanoekia buiten, bij de deur te zetten, en wie op een bovenverdieping woont en het daarom niet bij de buitendeur kan zetten, die zet de chanoekia voor het raam aan de straatkant. Wanneer dat gevaarlijk is, zet men hem op de tafel en dat is dan voldoende.

Het Chanoekia-licht mag niet het enige licht in huis zijn

Men moet, behalve de Chanoekia, nog een ander licht in huis aansteken, zodat het duidelijk is dat de Chanoekia voor de mitswa is aangestoken en niet als lamp dient om bij te lezen.

De oorsprong van Chanoeka

Een Baraita leert: De Rabbijnen hebben het chanoekafeest ingesteld ter herinnering aan de volgende gebeurtenis: Chanoeka duurt acht dagen en begint op de 25e Kislev. Gedurende die dagen houdt men geen treurreden en vast men niet, want toen de Syrische Grieken het Heiligdom binnendrongen, verontreinigden zij al de olie in het Heiligdom. Toen de Chasmoneeërs hen versloegen, vonden zij nog één kruikje olie, met het zegel van de *Kohen Gadol* er nog op, met voldoende olie daarin voor één dag. Maar door een wonder bleef de Menora van de Tempel acht dagen op deze olie branden. Daarop verklaarden de Chasmoneeërs en het Sanhedrin dat men alle volgende jaren deze acht dagen zou vieren met Hallel.

De vlam

Door Yanki Tauber

We kunnen er urenlang naar zitten staren..

Hij is helder, warm, romantisch; maar bovenal is hij spiritueel. (Op wat voor manier is hij spiritueel? Dat kunnen we eigenlijk niet zeggen, maar hij is spiritueel.)

Een geel druppeltje licht, doorregen met rood, helderwit aan de randen, en blauw in het midden, alsof hij verontreinigd is door zijn contact met de materiële pit. Maar we zien al die kleuren niet, totdat we ze tellen – de vlam zelf is perfect, integraal heel, een kalmte en rust uitstralend.

Hoe kan zoiets geagiteerds als een vlam zulk een rust uitstralen? Want de vlam is een botsing van krachten die in tegengestelde richting trekken. Kijk goed: zie hoe hij worstelt om naar boven te komen, ernaar streeft om weg te trekken van de pit, die hem aan de kaars of lamp kluistert, en hoe hij zichzelf losmaakt in de grote uitgestrektheid van energie die de hemelen omgordt. Maak kijk nog eens, en zie hoe hij zich vastklampt aan het stukje gevlochten katoen dat zijn hart binnendringt en dat hem van de brandstof voorziet, die hem verlicht en het leven geeft. Heen en weer, op en neer flikkert hij, aarzelend tussen zijn en niet-zijn, tussen tegenwoordige tijd en vergetelheid.

„De ziel van de mens is een kaars van G-d” (Spreuken 20:27). Want de ziel van een mens is ook een botsing tussen uiteenlopende krachten en tegenstrijdige strevingen.

We snakken ernaar om vrij te komen van ons ‘pit’ – van het lichaam dat ons verankert aan de fysieke realiteit en ons bezoedelt met fysieke noden en verlangens. We streven naar omhoog, verlangend om uit te komen boven het fysieke, het menselijke en het bijzondere en samen te smelten met het universele en het goddelijke. Tegelijkertijd klampen we ons vast aan ons lichaam, aan het beetje materiaal dat ons onderhoudt als dynamische en productieve deelnemers in G-ds wereld.

Het is dit eeuwige op-en-neer, deze niet-aflatende twijfel tussen egoïsme en altruïsme en weer terug, wat wij ‘leven’ noemen. Het is deze externe spanning tussen ons verlangen om te ontsnappen aan het fysieke en onze verplichting om erin te wonen, het te ontwikkelen en te heiligen, die ons heilige wezens maakt.

We kunnen uren naar het vlammetje zitten staren, want we staren naar onszelf.

